

Verpleegkundig handelen bij patiënten met een psychotische stoornis

Samenvattingskaart voor verpleegkundigen

GGZ
Standaarden

Deze pdf is interactief

Wat is je rol als verpleegkundige?

- Verpleegkundige
- Collega
- Patiënt
- Naasten

Interventies
inzetten

Signaleren van
psychotische
klachten

Communicatieve
vaardigheden

Leefstijl en
somatiek

Reflectie

Wat heb je nodig als verpleegkundige?

Kennis over klachten en verschijnselen

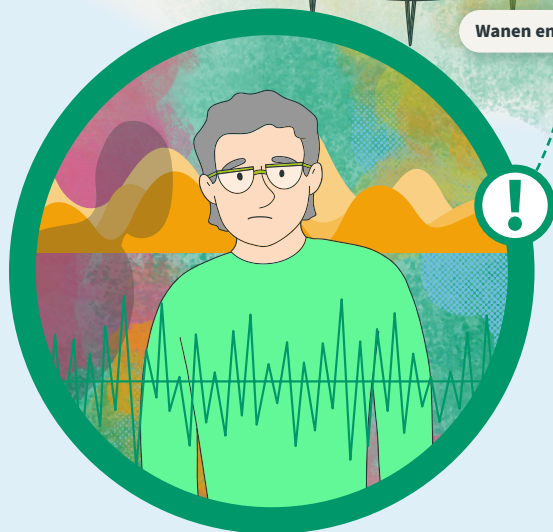
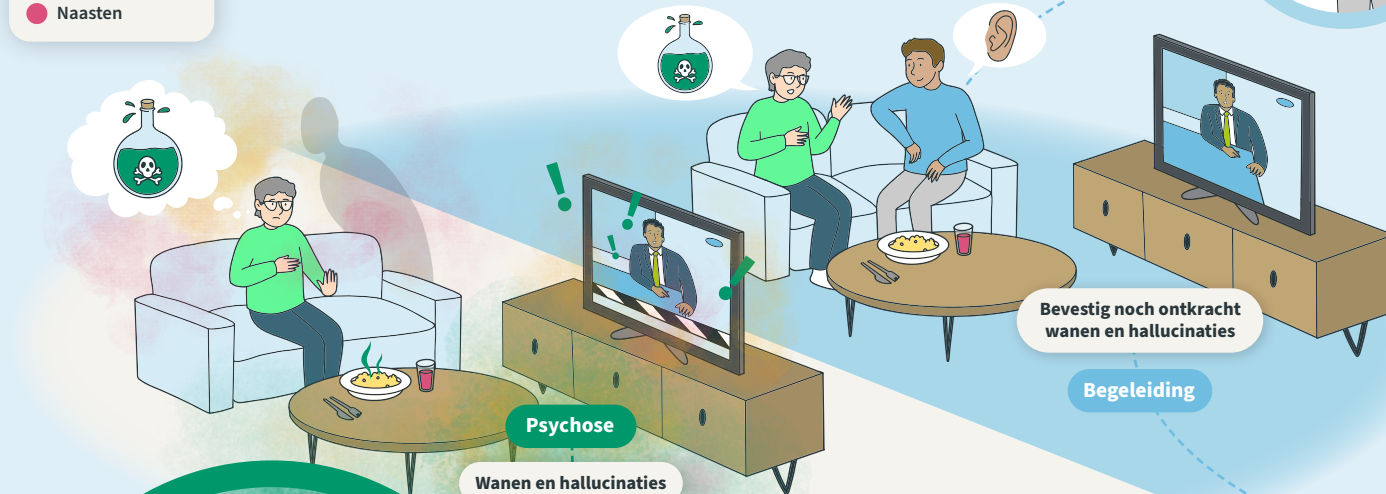
Voor patiënten is het heftig om een psychose mee te maken. Er kunnen gevoelens van angst, vervreemding en schaamte optreden. Een psychose duurt meestal een paar dagen tot een paar maanden, waarna patiënten moeten leren omgaan met wat ze is overkomen.

Ondersteunen

Zoek naar samenwerking, punten van overeenstemming en oplossingen die passen bij de belevingswereld van de patiënt. Wees sturend, structurerend, biedt duidelijkheid en rust en vermijd (veel) prikkels.

Houding

Besef dat de wanen en hallucinaties voor de patiënt werkelijkheid zijn, net zo echt als jouw realiteit voor jou is. Stelregel is: bevestig noch ontkracht wanen en hallucinaties. Neem een houding aan met oprechte interesse. Kijk verder dan enkel het verminderen van symptomen. Ondanks de aanwezigheid van symptomen, kan de patiënt ook herstellen.

Hoe herken je een psychose?

Bij psychose is sprake van een veranderde beleving van de werkelijkheid die waarnemen, denken en emoties beïnvloedt. Een psychose is een toestand waarin iemand het contact met de werkelijkheid verliest. De belangrijkste symptomen zijn wanen, hallucinaties, problemen met samenhangend spreken, gedesorganiseerd gedrag, motivatieproblemen en vreemde bewegingen of het stilvallen daarvan (katatonie). Daarnaast kunnen ook gevoelens van angst, somberheid, opwindning of agressie voorkomen.

→ Lees hier alles over psychose

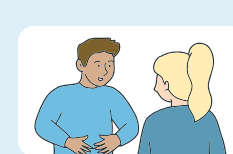

Welke verschillende technieken kun je toepassen?

Verpleegkundige

- Actief luisteren
- Verminder prikkels
- Opbouwen van een vertrouwensrelatie
- Aansluiten bij de belevingswereld

Verpleegkundige en collega

- Reflecteren op eigen handelen en eigen emoties die door het gedrag van de patiënt opgeroepen worden.

Verpleegkundige en patiënt

- Samen beslissen
- Evalueer regelmatig

Wat is een psychotische stoornis?

Bij psychose is sprake van een veranderde beleving van de werkelijkheid die waarnemen, denken en emoties beïnvloedt. Een psychose is een toestand waarin iemand het contact met de werkelijkheid verliest. De belangrijkste symptomen zijn wanen, hallucinaties, problemen met samenhangend spreken, gedesororganiseerd gedrag, motivatieproblemen en vreemde bewegingen of het stilvallen daarvan (katatonie). Daarnaast kunnen ook gevoelens van angst, somberheid, opwindend of agressie voorkomen.

Een psychose is het karakteristieke kenmerk van een groep psychische stoornissen die in DSM5 onder de term 'schizofreniespectrum' worden geordend. Psychotische symptomen kunnen zich ook voordoen bij andere psychische aandoeningen, waaronder een bipolaire stoornis, depressieve stoornis en borderline persoonlijkheidsstoornis en bij overmatig alcohol of drugsgebruik. Een psychose duurt meestal een paar dagen tot enkele maanden. De eerste psychose komt vaak voor tussen de leeftijd van 18 en 25 jaar. Na een eerste psychose herstelt ongeveer een derde van de mensen volledig. Een derde heeft blijvend zorg nodig. In de eerste drie tot vijf jaar na een psychose is de kans op terugval het grootst.

Rol verpleegkundige:

Kennis

Voor patiënten is het heftig om een psychose mee te maken. Er kunnen gevoelens van angst, vreemding en schaamte optreden. Soms ontstaan er daardoor vragen over het leven. Bijvoorbeeld: heeft mijn leven zin? Wat vind ik echt belangrijk? Voor verpleegkundigen is het belangrijk om alert te zijn op de impact die een psychose kan hebben. Daarnaast is ook van belang om oog te hebben voor de rol die tabak, alcohol en cannabis kan innemen als zelfmedicatie. Alcohol of cannabis kan gebruikt worden om rustiger of energiever te worden. Tegelijk kan het de symptomen van een psychose veroorzaken of verergeren.

Vaak hebben patiënten met een psychose zich tijdens de aanvang van de psychose al wat teruggetrokken uit het sociale leven. Omdat sociale steun een belangrijke factor is bij het herstel is het belangrijk om samen met de patiënt aandacht te besteden aan het opnieuw aangaan van sociale contacten, herstel van rollen en het ontwikkelen van betekenisvolle activiteiten.

Houding

Hanteer een neutrale houding en wees niet te uitgesproken. Besef dat de wanen en hallucinaties voor de patiënt werkelijkheid zijn, net zo echt als jouw realiteit voor jou is. Stelregel is: bevestig noch ontkracht wanen en hallucinaties.

Neem een betrokken, luisterende en begripvolle houding aan, zodat de patiënt zich gezien en gehoord voelt en er vertrouwen kan ontstaan. Zoek naar samenwerking, punten van overeenstemming en oplossingen die passen bij de belevingswereld van de patiënt. Wees sturend, structurerend, biedt duidelijkheid en rust en vermijd (veel) prikkels. Neem een rustige houding aan en let op het gebruik van gebaren.

Niet altijd vinden patiënten met een psychose dat zij behandeling nodig hebben, soms zelfs niet als zij ernstig lijden onder hun klachten, gevaar lopen en sociaal maatschappelijk schade ondervinden. Dit kan leiden tot langdurig mijden van behandeling. Als verpleegkundige is het belangrijk hier respectvol en geduldig mee om te gaan. Het uitgangspunt van goede zorg bij een psychose is daarom dat de zorg aansluit bij de behoeften en de hulpvraag van de patiënt.

Communicatieve vaardigheden

Communiceer duidelijk en ondubbelzinnig. Vermijd onduidelijke vragen en opties. Geef aan wat je gaat doen, om zo achterdocht te verminderen en vertrouwen te winnen. Communiceer rustig, op een neutrale toon en oprecht te luisteren zonder oordeel, zodat de patiënt zich gehoord en begrepen voelt. Zet motiverende gespreksvoering ten behoeve van gezamenlijke besluitvorming.

Een goed hulpmiddel in omgang met patiënten met een psychose is de LEAPmethode. Gebruik deze methode om in gesprek te komen met een patiënt en discussies en strijd te voorkomen. Houd hierbij altijd het belang van de patiënt voor ogen.

De LEAP-methode bestaat uit vier stappen:

1. **Listen** - luister reflectief.
2. **Empathize** - toon empathie.
3. **Agree** - verontschuldigd, erken, wees het eens dat je het oneens bent.
4. **Partner** - werk als partners samen.

Daarnaast kun je gebruik maken van het werken met (crisis)signaleringsplannen. Betrek naasten in de omgang met de persoon met een psychose, waarin je ruimte biedt voor hun perspectief, zorgen en belasting.

Reflectie

Hierbij kijk je naar jouw rol als verpleegkundige in een situatie, samen met jouw collega. Hoe ging je daarmee om en wat waren beïnvloedende factoren, wat ging er goed en wat zou je een andere keer anders kunnen doen? Hierbij is het belangrijk dat je het geloof hebt in je patiënt dat hij of zij wil, kan en doet wat je van hem of haar verwacht. Je luistert naar klachten en neemt deze serieus, geeft ruimte voor het uiten van gevoelens van verdriet en boosheid van de patiënt. Je hebt hierbij een open en onderzoekende houding naar jezelf als professional.

Somatiek / leefstijl

Mensen met een psychose leven gemiddeld korter dan mensen zonder deze ziekte. Ze hebben meer kans op chronische ziekten zoals ernstig overgewicht, COPD, diabetes type 2, harten vaatziekten, metabool syndroom, seksuele problemen, tandheelkundige problemen en bewegingsstoornissen.

Als verpleegkundige heb je hierin een belangrijke rol door:

- Het uitvoeren van lichamelijke controles (somatische screening).

- Het in de gaten houden van bijwerkingen van medicijnen.
- Observeren en bespreken van medicatietrouw.
- Het maken van een leefstijlplan samen met de patiënt en naasten.
- Leefstijlcoaching:
 - Uitleg geven over gezond leven.
 - Motiveren om gezonder te leven, zoals beter eten, stoppen met roken, meer bewegen, goede gebitsverzorging en minder/geen alcohol of drugs gebruiken.

Kinderen van een ouder met een psychose

In gezinnen waarin (een) ouder(s) een psychotische stoornis heeft, kan door het verlies van de ouder op de realiteit, heftige gebeurtenissen ontstaan voor kinderen. Opgroeien in een KOPP gezin kan grote gevolgen hebben voor kinderen, omdat zij zich bijvoorbeeld sterk aanpassen aan de wensen van anderen of schulden schaamtegevoelens en loyaliteitsconflicten ervaren. Heb daarnaast aandacht voor de ouder(s) door een luisterend oor en steun te bieden en uit te nodigen tot gesprek door open vragen te stellen.

Bij zorgen wordt altijd de verplichte kindcheck uitgevoerd en is de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling van kracht. Zie hiervoor ook:

- [de zorgstandaard KOPP/KOV](#);
- [Richtlijn KOPP voor jeugdhulp en jeugdbescherming](#)
- [de Toolkit Aanpak kindermishandeling en huiselijk geweld in de huisartsenzorg](#).

Gerelateerde zorgstandaarden:

[Leefstijl](#), [Somatische screening](#), [KOPP/KOV](#), [Psychotische stoornissen](#), [EPA](#), [Bijwerkingen](#), [Herstelondersteunende zorg](#), [Naasten](#).

[Bekijk alle zorgstandaarden hier](#)